

PABLO
(PAU)
CASALS
(1876.-1973.)

helena novak penga

Za neke jedan od najvećih, za druge pak najveći violončelist svih vremena Katalonac Pablo Casals u svom je dugom životnom vijeku proživio burne društveno-političke mijene, ostajući vjeran postulatima: sa političke strane izrekao je jasan *ne* režimu Francisca Franca, što je platio svojevolumnim egzilom u mjestu Prades u francuskim Pirenejima, a s glazbene - unatoč izletima u dirigiranje i kompoziciju - zadržao je doživotnu ljubav prema violončelu kojeg je i u '90-im godinama vježbao po tri sata dnevno.

Što današnjeg slušatelja nakon obilja najrazličitijih virtuoznih eskapada može fascinirati kod ovog violončelista stare garde? To što je kod njega sve autentično: jasnoća, intuicija, boje, harmoničan odnos detalja prema cjelini. Casals je stvaratelj novog stila sviranja na violončelu, kojeg je postigao raskidom s dotadašnjom tehnikom rada s gudalom i uvođenjem nove, kojom je oslobodio zvuk instrumenta prema većim solističkim zamascima nego ranije te omogućio postizanje novih zvukovnih kvaliteta. Pri tome je zadržao uravnoteženost, eleganciju i prirodnost, u kojima osjećajnost ne prelazi u sentimentalnost (koliko ova prirodna dubina shvaćanja nedostaje brojnim današnjim glazbenicima!), a posebno je uočljiv njegov izostanak potrebe da se ćudljivim ili arogantnim pristupom notnom zapisu prikaže genijalnim individualcem. Kao interpret Casals se

mogao u tehničkom smislu uhvatiti u koštac sa bilo kojim djelom, neovisno o njegovoj zanatskoj pozadini, izvući maksimum potencijala iz dane glazbene materije te ga u izvedbenom smislu učiniti remek-djelom (ili barem učiniti da ono takvim zvuči); a ipak, u repertoarnom smislu Casals nije eksperimentirao te su ga skladateljske oluje XX. stoljeća ostavile gotovo neokrnutim. Premda je cijenio velike skladateljske suvremenike, primjerice Albana Berga, Casalsov svijet pripada tonalitetu te su njegove najbolje izvedbe one u rasponu od baroka do kasnog romantizma, u kojemu najvažnije mjesto zauzima glazba J. S. Bach kao referentna točka prema kojoj se okretao na svakodnevnoj razini. Premda je osobno svirao na historijskom instrumentu s početka XVIII. stoljeća i cijenio znanstveni pristup proučavanju iščezlih načina glazbene interpretacije, Casals nikada nije postao dijelom pokreta tzv. povijesno obaviještenih izvedbi, naprotiv, taj je pristup u konkretnom izvedbenom manirizmu smatrao svojevrsnom stranputicom.

Casalsov profesionalan život bio je iznimno bogat. Iz ovog će se obilja istaknuti samo dva aspekta. Godine 1950. Casals i dalje živi u egzilu u Pradesu te odbija nastupati na javnim koncertima dok god se u Španjolskoj ponovno ne uspostavi demokratski režim. Na nagovor violinista Alexandera Schneidera započinje s organizacijom glazbenog festivala u Pradesu kojim se tada obilježila dvjestota obljetnica smrti J. S. Bacha. Ove je koncerte s najprominentnijim svjetskim imenima započela snimati diskografska kuća Columbia Records, a danas ovaj festival nosi ime svog osnivača, Festival Pablo Casals, te je upisan u kartu legendarnih glazbenih festivala. Drugi aspekt onaj je povezan sa dostupnošću zvuka i izvan

koncertnih dvorana, čime se kapitalna djela približavaju najširim slušateljskim krugovima, a što nije daleko od Casalove originalne ideje organiziranja izuzetno povoljnih koncerata za radničku i seljačku klasu. Započevši sa snimanjem zvučnih snimki još 1915. godine, Pablo Casals je čovječanstvu ostavio u baštinu pozamašnu diskografiju, na čijim su glazbenim značajkama odgajane generacije i generacije violončelista i ljubitelja glazbe kroz XX. stoljeće pa sve do danas. Izdvajajući iz njihova mnoštva snimku koja najbolje ocrtava Casalsa, gotovo u pravilu se navode snimke integralnih „Šest suite za violončelo“, BWV 1007-1012 Johanna Sebastiana Bacha, snimljenih između 1936. i 1939. godine. Iz Casalovih je memoara proizašla gotovo urbana legenda da je Bachove suite vježbao dvanaest (po nekim autorima: trinaest) godina prije negoli ih je počeo svirati u javnosti. *Vice versa*: ove Bachove suite nisu bile odviše poznati i omiljeni Bachovi opusi sve dok ih Casals svojim energičnim i perfekcionističkim stilom „uhvaćenim“ u zvučnim snimkama nije učinio hitovima, a od tada suite postaju obveznim didaktičkim materijalom i koncertnim repertoarom svakog violončelista, pri čemu upravo Casalove snimke i danas predstavljaju interpretacijski standard. Bachovim suitama pridružila se gotovo jednako popularna Casalova snimka „Koncerta za violončelo i orkestar u h-molu“ op. 104 Antonina Dvořaka, koju je također 1930-tih godina snimio sa Češkom filharmonijom i Georgom Szellom. Dakako, velik je broj Casalovih iznimnih snimki; fascinirajuće je što su nerijetko među njima, osim grandioznih opusa, i nepretenciozna djela kratkog opsega.

Pablo Casals podario je violončelu ulogu koja do tada nije bila zamisliva i postavio interpretacijske standarde prema kojima i današnji slušatelji ocjenjuju i suvremene izvedbe i današnje violončeliste. Neobičan čar kojim njegove snimke i nama danas zrače i privlače pažnju osiguravaju mu trajnu poziciju među velikanima violončela i velikim interpretima klasične glazbe.

Diskografija:

J. S. Bach: The Six Cello Suites

P. Casals EMI Classic CDHB 61027

L. Beethoven, J. Brahms: Cello Sonatas

P. Casals, M. Horszowski Naxos 8.110949-50 (2 CD)

A. Dvořák: Concerto for Cello in B Minor

P. Casals, Czech PO, G. Szell Pristine PASC 246

F. Schubert: String Quintet D. 956, Symphony No. 5 D. 485

I. Stern, P. Tortelier..., Prades FO, P. Casals Sony Classic SMK 58 992

F. Schubert: Trio in B flat Major, L. Beethoven „Archduke“ Trio

A. Cortot, J. Thibaud, P. Casals EMI Classic 72435 66986 28

Pablo Casals Plays Brahms, Beethoven, Boccherini...

P. Casals, LSO, L. Ronald... Pearl GEMM CDS 9935 (4 CD)

The Complete Acoustic Recordings, Vol. 1 Biddulph LAB 141

The Complete Acoustic Recordings, Vol. 2 Biddulph LAB 142

The Complete Acoustic Recordings, Vol. 3 Biddulph LAB 143

The Victor Recordings (1926-28) Biddulph LAB 017